

חק לישראל – פרשת בהר ליל שישי

תורה – ויקרא פרק כה

(כו) וְחָשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת הָעֶדְף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: (כו) וְחָשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת הָעֶדְף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

(כו) ויחשב את שני זביונהו ויתב ית מותרא לגבר די זבן ליה ויתוב לאחסנתיה:

(כח) וְאִם לֹא מִצָּאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: (כח) וְאִם לֹא מִצָּאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: (כח) וְאִם לֹא תִשְׁפַּח יְדוֹ כְּמִסַּת אֲתָב לִיָּה וְיִהְיֶה זְבִינוּהוּ בְּיָדָא דְזָבֵן יִתִּיָּה עַד שְׁתָּא דְיּוֹבֵלָא וְיִפּוֹק בְּיּוֹבֵלָא וְיִתּוּב לְאַחְסַנְתִּיָּה:

(כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹר בַּיִת מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיָּתָה גְּאֻלְתּוֹ עַד תָּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ: (כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכֹר בַּיִת מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיָּתָה גְּאֻלְתּוֹ עַד תָּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ: (כט) וְגִבֹר אַרְי זָבֵן בַּיִת מוֹתָב קָרְתָא מְקַפָּא טוֹר וְתִהְיֶה פְּרָקְנִיָּה עַד מְשַׁלֵּם שְׁתָּא דְזְבִינוּהוּ עֲדָן בְּעֲדָן תְּהִי פְּרָקְנִיָּה:

(ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לֹא אֶלְוָו) חֲמָה לְצִמְיִתָּת לְקִנְיָה אֹתוֹ לְדֶרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל: (ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בְּעִיר אֲשֶׁר לֹא אֶלְוָו) חֲמָה לְצִמְיִתָּת לְקִנְיָה אֹתוֹ לְדֶרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל: (ל) וְאִם לֹא יִתְפָּרַק עַד מְשַׁלֵּם לִיָּה שְׁתָּא שְׁלֵמָתָא וְיָקוּם בַּיִתָּא דִּי בְּקָרְתָא דִּי לִיָּה שְׁרָא לְחִלוּטִיו לְדִי זָבֵן יִתִּיָּה לְדֶרוּהוּ לֹא יִפּוֹק בְּיּוֹבֵלָא:

(לא) וּבְתֵי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֲמָה סָבִיב עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחָשַׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא: (לא) וּבְתֵי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֲמָה סָבִיב עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחָשַׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא: (לא) וּבְתֵי פִצְחֵיָא דִּי לִיָּת לְהוֹן שְׁוֹר מְקַף סָחוֹר סָחוֹר עַל חֲקַל אָרְעָא יִתְחַשֵּׁב פְּרָקְנָא תְּהִי לִיָּה זְבִינוּבֵלָא יִפּוֹק:

(לב) וְעֲרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אַחֲזָתָם גְּאֻלְתָּם עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּם: (לב) וְעֲרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אַחֲזָתָם גְּאֻלְתָּם עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּם: (לב) וְקָרוֹי לְיוֹאֵי בְּתֵי קָרוֹי אַחְסַנְתִּהוֹן פְּרָקְנֵן עֲלֵם תְּהִי לְלִיָּאֵי:

(לג) וְאֲשֶׁר יִגָּאֵל מִן הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמְכָּר בַּיִת וְעִיר אַחֲזָתוֹ בַּיּוֹבֵל כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אַחֲזָתָם בְּתוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לג) וְאֲשֶׁר יִגָּאֵל מִן הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמְכָּר בַּיִת וְעִיר אַחֲזָתוֹ בַּיּוֹבֵל כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אַחֲזָתָם בְּתוֹף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לג) וְדִי יִפְרוֹק מִן לְיוֹאֵי וְיִפּוֹק זָבִין בַּיִתָּא וְקָרְתָא אַחְסַנְתִּיָּה בְּיּוֹבֵלָא אַרְי בְּתֵי קָרוֹי לְיוֹאֵי הִיא אַחְסַנְתִּהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(לד) וּשְׂדֵה מְגֵרֶשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמְכֹר כִּי אַחֲזָתָם עוֹלָם הוּא לָהֶם: (לד) וּשְׂדֵה מְגֵרֶשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמְכֹר כִּי אַחֲזָתָם עוֹלָם הוּא לָהֶם: (לד) וְחֲקַל רֹחַ קְרוּיָהוֹן לֹא יִזְדָּבֵן אַרְי אַחְסַנְתָּ עֲלֵם הוּא לְהוֹן:

(לה) וְכִי יִמוּךְ אַחִיָּהּ וּמָטָה יָדוֹ עַמְּוָה וְהַחֲזוֹקָתָ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וְחִי עַמְּוָה: (לה) וְכִי יִמוּךְ אַחִיָּהּ וּמָטָה יָדוֹ עַמְּוָה וְהַחֲזוֹקָתָ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וְחִי עַמְּוָה: (לה) וְאֲרִי יִתְמַסְפוֹ אַחֲוָהּ וְתִמוּט יָדִיָּה עַמְּוָה וְתִתְשַׁף בִּיָּה דְרִיר וְתוֹתָב וְיָחִי עַמְּוָה:

(לו) אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ גִּטָּה וְתִרְבִּית וְיִרְאָתָּ מֵאֲלֹהֶיָּהּ וְחִי אַחִיָּהּ עַמְּוָה: (לו) אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ גִּטָּה וְתִרְבִּית וְיִרְאָתָּ מֵאֲלֹהֶיָּהּ וְחִי אַחִיָּהּ עַמְּוָה: (לו) לֹא תִסַּב מְנִיָּה חֲבוּלִיָּא וְרַבִּיתָא וְתִרְחַל מֵאֲלֹהֶיָּהּ וְיָחִי אַחֲוָהּ עַמְּוָה:

(לז) אֵת כֶּסֶףָּהּ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִטָּהּ וּבְמִדְרֵבִיתָּ לֹא תִתֵּן אֶכְלָהּ: (לז) אֵת כֶּסֶףָּהּ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּגִטָּהּ וּבְמִדְרֵבִיתָּ לֹא תִתֵּן אֶכְלָהּ: (לז) יָת כֶּסֶףָּהּ לֹא תִתֵּן לִיָּה בְּחֲבוּלִיָּא וּבְרַבִּיתָּא לֹא תִתֵּן מִיְכָלָהּ:

חק לישראל – פרשת בהר ליל שישי

(לח) אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: (לח) אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: (לח) אָנֹכִי אֱלֹהֵיכֶם וְיִי אֱלֹהֵיכֶם דִּי אַפְסִיקִית יִתְכוּן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַתָּן לָכֶן יֵת אֶרְעָא דְכְנַעַן לְמַהוּי לָכֶן לְאַלְהָ:

(לט) וְכִי יִמּוּךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדְתָּ עִבְדִּי: (לט) וְכִי יִמּוּךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדְתָּ עִבְדִּי: (לט) וְאִרִי יִתְמַסְכֵּן אַחִיךָ עִמָּךְ וְיִזְדַּבֵּן לָךְ לֹא תַפְלַח בִּיהַ פְּלַחַן עֲבָדִי:

(מ) כְּשִׁכִּיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: (מ) כְּשִׁכִּיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: (מ) כְּאֶגְרִיא כְּתוּתְבָא יְחִי עִמָּךְ עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבְלָא יִפְלַח עִמָּךְ:

(מא) וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֵל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: (מא) וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֵל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: (מא) וַיִּפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָוְהִי עִמִּיהִ וַיִּתְנֹב לְזִרְעֵיתִיהִ וְלֹא חֲסַנְתָּ אֲבָהוּתֹהִי יִתְנֹב:

(מב) כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְרוּ מִמִּכְרֹת עֲבָדִי: (מב) כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְרוּ מִמִּכְרֹת עֲבָדִי: (מב) אִרִי עֲבָדִי אֲנִי דִי אַפְסִיקִית יִתְהוֹן מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם לֹא יִזְדַּבְנוּן זְבוּן עֲבָדִי:

(מג) לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְךָ וַיִּרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ: (מג) לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְךָ וַיִּרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ: (מג) לֹא תַפְלַח בִּיהַ כְּקִשְׁיוֹ וְתִדְחַל מֵאֲלֹהֶיךָ:

(מד) וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֲבָד וְאִמָּה: (מד) וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֲבָד וְאִמָּה: (מד) וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ דִי יִהוּן לָךְ מִן עַמִּמָּא דִי כְּסַחְרִנִּיכוֹן מִנְהוֹן תִּקְנוּ עֲבָדִי וְאִמָּה:

(מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֲחֻזָּה: (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֲחֻזָּה: (מה) וְאִף מִבְּנֵי תוֹתְבֵיָא עֵרְלֵיָא דְדִרְיוֹן עִמְכוֹן מִנְהוֹן תִּקְנוּ וּמִזִּרְעֵיתֵיהוֹן דְּעִמְכוֹן דִּי אֲתִילִידוּ בְּאֶרְעֵכוֹן וַיִּהוּן לָכוֹן לְאֲחֻסְנָא:

(מו) וְהַתְנַחֲלֹתֶם אֶתְכֶם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֻזָּה לְעֹלָם בְּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֲחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְךָ: (מו) וְהַתְנַחֲלֹתֶם אֶתְכֶם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֻזָּה לְעֹלָם בְּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֲחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפִרְךָ: (מו) וְחֲסַנְתָּן יִתְהוֹן לְבָנִיכוֹן בְּתִרְכוֹן לִרְתַת אַחְסָנָא לְעֹלָם בְּהוֹן תַּפְלַחוּן וּבְאֲחִיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר בְּאֲחֻוּהִי לֹא תַפְלַח בִּיהַ כְּקִשְׁיוֹ:

(מז) וְכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אַחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעַקֵּר מִשְׁפַּחַת גֵּר: (מז) וְכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אַחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעַקֵּר מִשְׁפַּחַת גֵּר: (מז) וְאִרִי תִדְבַק יָד עֵרַל וְתוֹתַב עִמָּךְ וַיִּתְמַסְכֵּן אַחִיךָ עִמִּיהִ וְיִזְדַּבְנוּ לְעֵרַל תוֹתַב עִמָּךְ אוֹ לְאֶרְמֵי זִרְעִית גִּיּוֹרָא:

(מח) אַחֲרֵי נִמְכַר גְּאֻלָּה תִהְיֶה לוֹ אַחַד מֵאֲחָיו יִגְאָלְנוּ: (מח) אַחֲרֵי נִמְכַר גְּאֻלָּה תִהְיֶה לוֹ אַחַד מֵאֲחָיו יִגְאָלְנוּ: (מח) בְּתַר דִּיּוֹדְבוּן פְּרָקְנָא תְהִי לִיהַ חַד מֵאֲחֻוּהִי יִפְרָקְנִיהִ:

(מט) אוֹ דָדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: (מט) אוֹ דָדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: (מט) אוֹ אַח אֲבוּהִי אוֹ בֶר אַח אֲבוּהִי יִפְרָקְנִיהִ אוֹ מְקָרִיב בְּשָׂרִיהִ מִזִּרְעֵיתִיהִ יִפְרָקְנִיהִ אוֹ דְתִדְבַק יָדִיהִ וַיִּתְפָּרַק:

חק לישראל – פרשת בהר ליל שישי

(ג) וְחָשַׁב עִם קְנֵהוּ מִשְׁנַת הַמִּכְרֹו לֹו עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמִּכְרֹו בְּמִסְפַּר שָׁנִים כַּיָּמִי שֶׁכִּיר יְהִיָּה עִמּוֹ: (ג) וְחָשַׁב עִם קְנֵהוּ מִשְׁנַת הַמִּכְרֹו לֹו עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמִּכְרֹו בְּמִסְפַּר שָׁנִים כַּיָּמִי שֶׁכִּיר יְהִיָּה עִמּוֹ: (ג) וְחָשַׁב עִם זְבִינָה מִשְׁתָּא דְאִזְדָּבּוּ לִיהָ עַד שְׁתָּא דְיֹוֹבְלָא וְיְהִי כֶּסֶף זְבִינָהוּי בְּמִנְיָן שְׁנֵינָא כַּיָּמִי אֲגִידָא יְהִי עִמִּיהָ: (גא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהוּן יָשִׁיב גְּאֻלְתּוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: (גא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהוּן יָשִׁיב גְּאֻלְתּוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: (גא) אִם עוֹד סְגִיית בְּשָׁנֵינָא לְפִיָּהוּן יָתִיב פְּרָקְנִיָּה מִכֶּסֶף זְבִינָהוּי: (גב) וְאִם מְעַט נִשְׂאָר בְּשָׁנִים עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב לֹו כְּפִי שְׁנֵינָו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלְתּוֹ: (גב) וְאִם מְעַט נִשְׂאָר בְּשָׁנִים עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב לֹו כְּפִי שְׁנֵינָו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלְתּוֹ: (גב) וְאִם יָעַר יִשְׁתָּאָר בְּשָׁנֵינָא עַד שְׁתָּא דְיֹוֹבְלָא וְיְחָשַׁב לִיהָ כְּפִיָּם שְׁנֵינָו יָתִב יָת פְּרָקְנִיָּה: (גב)

רש"י

נופל על זה): לא יאל ציובל – אמר רב ספרא (אף) אם פגע צו יובל בתוך שנתו לא יאל:

(לא) ובתי החכמים – כתרגומו פלחי עיירות פתוחות מאין חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) הערים וחלריהם (בראשית כה) בחלריהם ובטירות: על שדה הארץ יחשב – הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויואלין ציובל לצעלים אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו – (ת"כ) מיד אם ירצה וזוהי יפה כחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וציובל יאל – לך בחנם:

(לז) וערי הלויים – ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם: גאלת עולם – גואל מיד אפי לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם צאלפים אמה סביבות הערים או אם מכרו בית דעיר חומה גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה:

(לג) ואשר יגאל מן הלויים – ואם יקנה בית או עיר מהם: ואל ציובל – אותו ממכר של בית או של עיר ויש צו ללוי שמכרו ולא יהיה חלוט כשאר צתי ערי חומה של ישראל וגאלה זו לשון מכירה. ד"ל לפי שנאמר גאלת עולם תהיה ללויים יכול לא דבר הכתוב אלל צלוקח ישראל שקנה בית דערי הלויים אלל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת"ל ואשר יגאל מן הלויים אף הגואל מיד לוי גואל גאלת עולם: ואל ממכר בית – הרי זו מלוא אחרת ואם לא גאלה יואלה ציובל ואינו נחלט

(כז) וחשב את שני ממכרו – כמה שנים היו עד היובל כך וכך ובכמה מכרתיה לך בכך וכך עתיד היית להחזירה ציובל נמאלת קונה מספר התצורות כפי חשבון של כל שנה אכלת אותה שלש שנים או ארבע הולל את דמיהן מן החשבון וטול את השאר וזהו: והשיב את העודף – דמי המקח על האכילה שאכל ויתנם ללוקח: לאיש אשר מכר לו – המוכר הזה צבא לגאלה:

(כח) די השיב לו – (וערכין ל) מכאן שאינו גואל לחלואין: עד שנת היובל – (ת"כ) שלל יכנס לתוך אותה שנה כלום שהיובל משמט בתחלתו:

(כט) בית מושב עיר חומה – (ת"כ) בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון: והיתה גאלתו – לג לפי שנא' בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הורך לפרש בזה שהוא חלוק שאם רצה לגואל בשנה ראשונה גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה גאלתו – של בית: ימים – ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן (בראשית כד) תשב הנערה אתנו ימים:

(ל) וקם הבית וגו' לצמיחת – יאל מכחו של מוכר ועומד בכחו של קונה:

(ואשר לא חמה – לו קרינן אמרו רז"ל לע"פ שאין לו עכשיו הואיל והיתה לו קודם לכן ועיר נקבה היא והורך לכתוב לה אלל מתוך שרריך לכתוב לא צפנים תקנו לו במסורת זה

חק לישראל – פרשת בהר ליל שישי

היבול – אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוֹלֵאוֹ:

(מא) הוא וזניו עמו – אמר רבי שמעון אם הוא נמכר זניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות זניו: ואל אחזת אבותיו – (ת"כ. מכות יב) אל כבוד אבותיו ואין לזלזלו בכך: אחזת – חזקה:

(מב) כי עבדי הם – (ת"כ) שטרי קודם: לא ימכרו ממכרת עבד – בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן הלקח:

(מג) לא תרדה בו בפרך – מלמדה שלא לזרז כדי לענותו אל תאמר לו החס לי את הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבוא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לזרז את לאו ואומר אני לו שהוא לזרז הרי הדבר הזה מסור ללב לכך נאמר ויראת:

(מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך – א"ת אם כן כמה אשתמש. בעבדי איני מושל. בז' אומות איני נוהל. שהרי הזהרתני (דברים כ) לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמשני: מאת הגוים – הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם – ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי זהם אמרתיו לא תחיה כל נשמה:

(מה) וגם מבני התושבים – (קידושין סז) שצאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו כעבד: מהם תקנו – לט אותם תקנו:

(מו) והתנחלתם אתם לבניכם – החזיקו זהם לנחלה לזרז בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם שא"כ היה לו לכתוב והתנחלתם אותם לבניכם: והתנחלתם – כמו והתחזקתם: איש באחיו – להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך:

(מז) יד גר ותושב – גר והוא תושב כתרומתו ערל ותוחב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר ותושב עמך – מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך: ומך אחיד עמו – מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י שלמד ממעשיו: משפחה גר – (קידושין צ"מ ע"א) זהו עכו"ם כשהוא אומר לעקר זה הנמכר

לסוף שנה כבית של ישראל: כי צחי ערי הלויים היא אחזתם – לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כדי שלא יופקעו נחלתם מהם:

(לז) ושדה מגרש עריהם לא ימכר – מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יולאה לכהנים ציובל כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אצל בן לוי גואל לעולם:

(לה) והחזקת בו – אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד למה זה דומה למשאווי שעל החמור עודה על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב – אף אם הוא גר או תושב ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבד ע"א ואוכל נבלות:

(לו) נשך ותרבית – חד שוינהו רבנן ולעבור עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך – לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אללו הולך לומר ויראת מאלהיך (צ"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל צרבת הרי זה דבר המסור ללב של אדם ומחשבתו לכך הולך לומר ויראת מאלהיך:

(לח) אשר הולאתי וגו' – והצחתי בין ככור לשאינו ככור אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל צרבת ואומר של נכרי הם ד"א אשר הולאתי אתכם מאמ"ל ע"מ שתקבלו עליכם מותי אפי' הן כבדות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען – בשכר שתקבלו מותי: להיות לכם לאלהים – (ת"כ) שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היולא ממנה כעובד ע"א:

(לט) עבודה עבד – עבודה של גנאי שיהא ניכר זה כעבד שלא יולך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנעליו:

(מ) כשכיר כתושב – עבודה קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת

חק לישראל – פרשת בהר ליל שישי

בעשרים מנה נמלא שקנה הנכרי עצודת שנה
 במנה ואם שהה זה אכלו חמש שנים ובא
 ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד
 ט"ו מנים וזהו והיה כסף ממכרו במספר
 שנים:

(ג) כימי שכיר יהיה עמו – חשבון המגיע
 לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל
 שנה במנה וינכה לו:

(גא) אם עוד רבות בשנים – עד היובל:
 לפיהן – הכל כמו שפירשתי:

לע"א ענמה להיות לה שמש ולא לאלהות
 אלא לחטוב עמים ולשאוב מים:

(מח) גאולה תהיה לו – מיד אל תניחהו
 שיטמע עד שנת היובל שהרי כל ענמו לא
 קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביובל יאל
 כמו שנא' למטה ואלא בשנת היובל ובנכרי
 שתחת ידך הכתוב מדבר ואעפ"כ לא תבא
 עליו (ב"ק קיג) בעקיפין מפני חלול השם
 אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע
 בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו אם
 היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו

לע"ג

זאב ואיים בן שרה, משה דוד בן סולטנה סוזן מלכה, גר גבריא' בן סוזן, סולטנה סוזן מלכה
 בת שמואלה, דניאלה פורטונה בת ראל, צדיקה בת שרה ז"ל.